

Lekce číslo 1: Svět nelze objevit: interpretační lekce k básnické sbírce Petra Hruška *Spatřil jsem svou tvář*

Anotace lekce

Lekce je založena na interpretaci vybraných básní ze sbírky Petra Hrušky *Spatřil jsem svou tvář*, které spojuje motiv zámořské plavby a objevování nových světů. Hruška v těchto textech volně vychází z Pigafettových zápisků z Magalhãesovy plavby kolem světa, historický materiál však nevyužívá jako rekonstrukci objevitelské výpravy, ale proměňuje jej v metaforu lidského poznávání, nejistoty a konfrontace člověka se světem i se sebou samým. Básně postupně narušují představu, že svět lze bezpečně poznat, pojmenovat a ovládnout, a tematizují rozpad jistoty, chaos, ztrátu orientace i hranice lidského poznání. Lekce propojuje model E–U–R se skládankovým učením a interpretačními fázemi identifikace, zkoumání textu a reflexe. Žáci pracují s individuálním psaním, společnou interpretací úvodní básně, expertní a domovskou skupinovou prací i tvorbou motivické mapy, která propojuje klíčové obrazy a témata jednotlivých textů. Důležitou součástí lekce je sledování toho, jak se v básních proměňuje obraz plavby — od touhy po poznání až ke konfrontaci člověka s vlastní nejistotou a omezeností. Lekce rozvíjí interpretační dovednosti, schopnost argumentovat pomocí konkrétních míst v textu a vede žáky k uvědomění, že literatura může prostřednictvím metaforu cesty zachycovat hlubokou zkušenost lidské nejistoty, hledání a sebepoznání.

Interpretační komentář k básním

Vybrané básně ze sbírky Petra Hrušky *Spatřil jsem svou tvář* vytvářejí silně propojený celek, v němž motiv zámořské plavby postupně přestává být historickým nebo dobrodružným tématem a stává se především metaforou lidského poznávání, nejistoty a střetu člověka se světem, který nelze zcela pochopit ani ovládnout. Mořeplavci v těchto textech nejsou heroickými objeviteli, ale spíše lidmi pohybujícími se na hranici chaosu, vyčerpání a ztráty jistoty. Postupně se ukazuje, že během plavby neobjevují jen nové země, ale především sami sebe, vlastní omezenost a hranice lidského poznání.

Úvodní báseň tematizuje samotný okamžik vyplutí i první kontakt s představou „nových světů“. Ve skladu lodě se převracejí bedny se zrcátky určenými k obchodování s domorodci a vypravěč v nich opakovaně spatří vlastní tvář, až před ní nakonec ustoupí. Tento motiv převrací tradiční perspektivu zámořských objevů: místo triumfálního pohledu na neznámý svět dochází ke konfrontaci člověka se sebou samým. Zrcátka určená „druhým“ se obracejí proti samotnému mořeplavci a odhalují nejistotu vlastní identity.

Závěrečné oznámení, že „navečer se objevila pevnina“, proto nepůsobí jako vítězství, ale spíše jako znepokojivý začátek něčeho neznámého. Další básně postupně rozvíjejí motiv rozpadu řádu a jistoty. Ve chvíli, kdy se utopí lodní deník obsahující mapy, názvy ostrovů, záznamy o zásobách i základní slova domorodých jazyků, dochází symbolicky ke ztrátě možnosti svět uchovat, zaznamenat a vlastnit prostřednictvím jazyka. V závěrečné otázce „Kdo nám uvěří?“ se už neobjevuje jen obava ze ztracených informací, ale hlubší pochybnost o smyslu samotné zkušenosti a o možnosti ji vůbec sdělit. Poznání se ukazuje jako křehké, nejisté a snadno ztracené.

Významnou roli v těchto básních hraje také motiv chaosu a postupného rozpadu evropské představy řádu. Dny „nezačínají ani nekončí“, čas ztrácí pevnou strukturu a svět přestává být srozumitelný. Ve chvíli, kdy mořeplavci vystoupí na „podivném ostrově“, narážejí na realitu, která se vzpírá jejich potřebě všechno pojmenovat, propojit a ovládnout. Klíčová věta „Poprvé jsem měl pocit, že svět nelze objevit“ představuje zásadní interpretační moment celého souboru. Hruška zde zpochybňuje tradiční představu objevování jako triumfu evropského člověka nad neznámým prostorem. Svět v těchto básních není pasivní objekt čekající na popsání a ovládnutí, ale něco autonomního, co „neposlouchá“ a uniká lidské potřebě smyslu a kontroly.

Silně ironicky pak působí báseň tematizující měření světa, námořní přístroje a „papežskou čáru dělicí svět“. Přestože se mořeplavci snaží svět zakreslovat, rozdělovat a přesně určovat, zároveň podléhají nemocem, horečkám, pověrám a absolutní nejistotě ohledně vlastní polohy. Technické nástroje zde nepřinášejí jistotu, ale spíše zdůrazňují lidskou omezenost. Výrok, že přístroje „vědí víc, než na co se jich ptáme“, naznačuje propast mezi lidskou potřebou jistoty a skutečnou neuchopitelností světa. I samotné symbolické „rozdělení světa“ působí absurdně, protože lidé, kteří jej provádějí, sami nevědí, kde se nacházejí.

Závěrečná báseň pak celý soubor uzavírá motivem návratu. Po dlouhé plavbě se mořeplavci vracejí domů „z opačné strany“, ale zároveň si kladou otázku, zda je po této zkušenosti ještě možné vrátit se jako stejní lidé. Paradoxní opakování verše „jak stejní jsme“ ukazuje napětí mezi proměnou a identitou: cesta člověka změní, ale zároveň odhalí něco obecně lidského, co zůstává. Návrat už proto nepůsobí triumfálně, ale unaveně, pokorně a téměř kající. Mořeplavci se nevracejí jako vítězové, nýbrž jako lidé, kteří během cesty narazili na hranice vlastního poznání i lidské moci.

Celek těchto básní tak vytváří obraz plavby jako existenciální zkušenosti, během níž se rozpadá jistota map, jazyka, techniky i evropské představy o možnosti svět plně poznat a ovládnout. Moře zde nepředstavuje prostor dobrodružství, ale prostor nejistoty, dezorientace a konfrontace člověka se sebou samým. Hruškovy básně proto nepůsobí jako oslava objevování, ale spíše jako poezie pochybnosti, křehkosti a vědomí limitů lidského poznání.

Časová dotace

45 min.

Klíčová slova

plavba, moře, objevování, nejistota, poznání, mapa, chaos, hranice, identita, zrcadlení, svět, jazyk, cizost, návrat, moc, strach, nemožnost porozumění, proměna, lidské poznání, současná česká poezie, interpretace, motivická síť, skládankové učení

Velká myšlenka

Cesta za poznáním nemusí vést k jistotě a ovládnutí světa, ale k pochopení jeho složitosti, nejistoty a neuchopitelnosti.

Cíle lekce

- Žák interpretuje literární text na základě konkrétních míst v básni a formuluje vlastní interpretační závěry.
- Žák sleduje, jak jednotlivé básně prostřednictvím motivů, obrazů a symbolů vytvářejí společný významový celek.
- Žák analyzuje motiv plavby jako metaforu lidského poznávání, nejistoty a konfrontace člověka se sebou samým.
- Žák rozpoznává motivy rozpadu jistoty, chaosu, ztráty orientace a hranic lidského poznání a interpretuje jejich význam v textu.
- Žák porovnává různé podoby vztahu člověka ke světu — mezi touhou poznávat a nemožností svět plně pochopit nebo ovládnout.
- Žák rozvíjí schopnost spolupracovat při interpretačním hledání významu prostřednictvím skládankového učení.
- Žák vytváří motivickou mapu a propojuje opakující se motivy a obrazy napříč jednotlivými básněmi.
- Žák rozvíjí schopnost argumentovat, naslouchat interpretacím druhých a obhajovat vlastní čtenářskou zkušenost.
- Žák reflektuje, že literatura může prostřednictvím metafory cesty zachycovat hlubší otázky identity, nejistoty a hranic lidského poznání.

Rámcově vzdělávací program

Gymnázia (RVP G)

Lekce je v souladu s Rámcovým vzdělávacím programem pro gymnázia v oblasti vzdělávání Český jazyk a literatura, konkrétně v okruhu Literární komunikace.

RVP G uvádí, že žák:

„interpretuje literární text a diskutuje o jeho významu“ (RVP G, s. 14).

Tento výstup je v lekci naplňován prostřednictvím interpretace vybraných básní Petra Hrušky, formulování interpretačních hypotéz a společné diskuse o motivech plavby, nejistoty, poznání, chaosu a lidské identity.

RVP G dále uvádí, že žák:

„rozpozná významotvorné prvky textu a interpretuje jejich funkci“ (RVP G, s. 14).

Lekce tento výstup rozvíjí prostřednictvím analýzy motivů moře, map, hranic, zrcadlení, chaosu nebo návratu a sledováním toho, jak tyto motivy vytvářejí společný významový celek napříč jednotlivými básněmi.

RVP G rovněž zdůrazňuje:

„uplatňuje při interpretaci znalosti o jazykových a kompozičních prostředcích literárního textu“ (RVP G, s. 14). Tento aspekt je v lekci rozvíjen prostřednictvím práce s metaforou plavby, obrazností, opakováním motivů, kontrasty mezi jistotou a nejistotou a sledováním proměny významů v jednotlivých textech.

RVP G současně akcentuje formulování vlastních interpretačních závěrů:

„formuluje vlastní názory na přečtený text a argumentuje pro ně“ (RVP G, s. 14).

Tento výstup je naplňován v průběhu práce expertních a domovských skupin, při tvorbě motivické mapy i v závěrečné reflexi, kde žáci formulují vlastní porozumění básním a opírají své interpretace o konkrétní místa v textech.

Lekce dále rozvíjí klíčové kompetence, zejména:

- kompetenci komunikativní prostřednictvím sdílení interpretačních hypotéz, argumentace a společné diskuse nad významem textů,
- kompetenci sociální a personální prostřednictvím spolupráce ve skládkovém učení a respektování různých interpretačních perspektiv,
- kompetenci k řešení problémů prostřednictvím práce s významovou nejednoznačností básní a hledání vztahů mezi jednotlivými motivy,
- kompetenci k učení prostřednictvím reflexe vlastních čtenářských strategií a interpretace současné poezie.

Lekce současně rozvíjí průřezové téma Osobnostní a sociální výchova, především v oblastech sebepoznání, mezilidských vztahů, práce s nejistotou a reflexe lidského hledání a identity. Současně rozvíjí průřezové téma Multikulturní výchova prostřednictvím reflexe střetu různých světů, zkušenosti cizosti a problematiky poznávání „jiného“.

Lekce rovněž naplňuje průřezové téma Mediální výchova prostřednictvím reflexe způsobů, jak literatura pomocí metafor, obraznosti a symbolu vytváří význam a zachycuje lidskou zkušenost.

Střední odborné vzdělávání (RVP SOŠ)

Lekce je současně v souladu s Rámcovým vzdělávacím programem pro střední odborné vzdělávání (např. RVP 53–41–M/03) v oblasti Literatura a ostatní druhy umění a Práce s literárním textem.

RVP SOŠ uvádí, že žák:

„interpretuje text a diskutuje o jeho významu“ (RVP 53–41–M/03, s. 41).

Tento výstup je naplňován prostřednictvím interpretace básní, práce s motivy plavby, nejistoty a poznávání světa a společné interpretační diskuse v expertních a domovských skupinách.

RVP SOŠ dále uvádí, že žák:

„vyjádří vlastní prožitky z recepce daných uměleckých děl“ (RVP 53–41–M/03, s. 41).

Tento výstup je realizován v evokační i reflexivní části lekce, kde žáci propojují texty s vlastní zkušeností nejistoty, hledání a proměny pohledu na svět.

RVP SOŠ rovněž zdůrazňuje:

„rozezná charakteristické znaky různých literárních textů“ (RVP 53–41–M/03, s. 41).

Lekce tento výstup naplňuje prostřednictvím práce s charakteristickými prostředky současné poezie — metaforou, obrazností, motivickou sítí, symbolickou rovinou textu a významovou otevřeností básní.

Lekce dále rozvíjí schopnost:

- interpretovat literární text na základě konkrétních textových míst,
- formulovat vlastní čtenářskou odpověď,
- propojit jednotlivé texty do společného interpretačního celku,
- a reflektovat vztah mezi poznáním světa a sebepoznáním člověka.

Současně rozvíjí klíčové kompetence, zejména:

- kompetenci komunikativní,
- kompetenci sociální a personální,
- kompetenci k řešení problémů,
- kompetenci k učení.

Lekce rovněž naplňuje průřezové téma Osobnostní a sociální výchova prostřednictvím reflexe lidské nejistoty, identity a vztahu člověka ke světu.

Současně rozvíjí průřezové téma Multikulturní výchova prostřednictvím práce s motivem střetu různých světů a zkušenosti cizosti a odlišnosti.

Pomůcky

- Úvodní společná báseň
- Čtyři básně pro expertní skupiny
- Instrukce pro expertní skupiny
- Instrukce pro domovské skupiny
- Reflexe – Dokončení jedné vybrané věty

Popis průběhu lekce

Evokace (10 minut)

Aktivita 1 – Krátké individuální psaní (3 minuty)

Učitel zapíše otázku:

„Co člověk vlastně hledá, když se vydává objevovat nové světy?“

Žáci krátce píšou o:

- tom, proč se lidé vydávají do neznáma,
- co od podobné cesty očekávají,
- čeho se mohou bát,
- nebo co se během takové cesty může proměnit.

Psaní nemusí být historické ani realistické. Žáci mohou psát obecně, symbolicky nebo o jakékoli „cestě do neznáma“.

Metodická poznámka

Cílem aktivity není tematizovat konkrétní mořeplavce nebo historické objevy, ale otevřít zkušenost nejistoty, proměny a hledání, která se později objeví i v básních Petra Hrušky.

Aktivita 2 – Sdílení (2 minuty)

Následuje krátké společné sdílení. Učitel může na tabuli zapisovat opakující se motivy a pojmy, například dobrodružství, změna, strach, nejistota, objevování, útek, ztráta jistoty, hledání sebe sama, proměna.

Přechod k textu

Učitel stručně uvede: „Básně Petra Hrušky, se kterými dnes budeme pracovat, využívají motiv zámořských plaveb a objevování nových světů. Nejde v nich ale jen o historické mořeplavce. Plavba se zde postupně proměňuje v obraz lidského poznávání, nejistoty a konfrontace člověka se světem i se sebou samým.“

Aktivita 3 – Společné čtení úvodní básně (5 minut)

Následuje společné čtení úvodní básně. Báseň je vhodné číst pomalu a dvakrát — poprvé učitel, podruhé některý ze žáků.

Metodická poznámka

Úvodní báseň je důležitá pro atmosféru celé lekce. Potřebuje zpomalené tempo, rytmus a prostor pro ticho. Cílem není okamžitě „vysvětlit význam“, ale zachytit první čtenářský dojem, nejistotu a znepokojení, které text vyvolává.

Po čtení následuje krátká společná reflexe.

Možné otázky:

- Co vás v básni nejvíc překvapilo nebo znepokojilo?
- Jak na vás působí opakování verše „Spatřil jsem svou tvář“?
- Proč podle vás vypravěč nakonec „couvnul“?
- Působí závěr básně spíš jako začátek dobrodružství, nebo jako varování?

Přechod k další fázi

Učitel uzavře úvodní část například slovy: „V dalších básních budeme sledovat, jak se během plavby postupně proměňuje vztah mořeplavců ke světu, k jistotě i k sobě samým.“

Uvědomění si významu informací (25 minut)

Aktivita 1 – Expertní skupiny (12 minut)

Žáci se rozdělí do expertních skupin. Každá skupina pracuje s jednou básní ze souboru. Instrukce pro práci skupin jsou součástí samostatného pracovního listu pro žáky.

Cílem aktivity není báseň převyprávět nebo „správně vysvětlit“, ale společně zkoumat:

- jaký obraz plavby jednotlivé básně vytvářejí,
- co se v nich rozpadá nebo přestává být jisté,
- a jak zachycují vztah člověka ke světu a poznání.

Žáci v expertních skupinách:

- společně čtou báseň,
- označují důležité obrazy a verše,
- diskutují nad interpretačními otázkami,
- a vybírají klíčová místa, která později představí domovské skupině.

Součástí práce je také výběr 2–3 klíčových obrazů nebo veršů a formulace stručné interpretační myšlenky, kterou si ostatní skupiny mají z jejich básně odnést.

Metodická poznámka pro učitele

V průběhu práce učitel obchází jednotlivé skupiny, sleduje diskusi a pomáhá žákům zpřesňovat interpretační úvahy. Důležité je neposkytovat hotové interpretace ani „správné významy“, ale vracet žáky zpět k textu a podporovat argumentaci opřenou o konkrétní místa v básni.

Učitel může využívat otázky typu:

- „Co vás k tomu vede?“
- „Které místo v básni to ukazuje?“
- „Jak tento obraz působí v kontextu celé básně?“
- „Jak vaše báseň proměňuje obraz plavby oproti úvodnímu textu?“

Cílem aktivity je rozvíjet schopnost společného interpretačního hledání, argumentace a formulování vlastních čtenářských závěrů.

Aktivita 2 – Domovské skupiny (10 minut)

Žáci se vracejí do domovských skupin. Každý člen skupiny stručně představí báseň, se kterou pracoval v expertní skupině. Součástí sdílení je:

- krátké shrnutí hlavní interpretační myšlenky,
- přečtení vybraných klíčových veršů,
- a vysvětlení, proč jsou podle skupiny důležité.

Instrukce pro práci domovských skupin jsou součástí samostatného pracovního listu pro žáky.

Cílem této fáze není pouze shromáždit obsahy jednotlivých básní, ale postupně „složit“ společný obraz celé plavby. Žáci proto společně hledají:

- co mají básně společné,
- jak se v nich proměňuje obraz plavby,
- co se během cesty postupně ztrácí nebo rozpadá,
- a jaký obraz člověka, světa a poznávání básně vytvářejí.

Výstupem skupinové práce je společná motivická mapa soustředěná kolem klíčových pojmů a motivů, které se v básních opakují. Žáci pracují například s pojmy plavba, nejistota, mapa, svět, jazyk, chaos, hranice, identita, objevování, návrat, cizost, mlčení, moc, strach, nemožnost porozumění.

Metodická poznámka pro učitele

V této fázi je důležité podporovat propojování jednotlivých básní a motivů. Učitel může žáky vést k tomu, aby mezi pojmy vytvářeli vztahy:

- co spolu souvisí,
- co je v protikladu,
- co se během plavby proměňuje,
- nebo jak jednotlivé básně postupně narušují jistotu mořeplavců a jejich představu o možnosti svět poznat a ovládnout.

Motivická mapa by neměla fungovat pouze jako seznam pojmů, ale jako zachycení vztahů mezi motivy, obrazy a významy, které se v básních opakují a proměňují.

Aktivita 3 – Společná syntéza (3 minuty)

Následuje krátká společná diskuse navazující na práci domovských skupin a jejich motivické mapy. Cílem této fáze je propojit jednotlivé interpretační postřehy a formulovat, jaký obraz člověka, světa a poznávání básně společně vytvářejí.

Učitel může otevřít například tyto otázky:

- Co mořeplavci během cesty skutečně objevují?
- Proč tyto básně nepůsobí jako oslavy objevování světa?
- Co se v nich postupně rozpadá?
- Dá se svět opravdu „objevit“ a pochopit?

Metodická poznámka pro učitele

Diskuse by neměla směřovat k jedné „správné“ interpretaci, ale k uvědomění, že jednotlivé básně postupně narušují tradiční představu objevování jako triumfu poznání a ovládnutí světa. V textech se opakovaně objevují motivy nejistoty, chaosu, rozpadu map, ztráty orientace nebo nemožnosti plně porozumět světu i sobě samému.

Na závěr učitel vytvoří přechod k reflexi například slovy:

„Na začátku jsme četli báseň o člověku, který v zrcátkách spatřil vlastní tvář. Možná teď můžeme lépe vidět, proč právě tento obraz otevíral celou plavbu.“

Tento návrat připravuje závěrečnou reflexi celé lekce a znovu otevírá motiv zrcadlení, identity a konfrontace člověka se sebou samým, který prostupuje celým souborem básní.

Reflexe (10 minut)

Aktivita 1 – Návrat k úvodní básni (3 minuty)

Učitel znovu promítne nebo přečte závěr úvodní básně:

„Spatřil jsem svou tvář,
spatřil jsem svou tvář,
spatřil jsem svou tvář tolikrát,
až jsem couvnul.“

Následuje krátká společná reflexe.

Možné otázky:

- Jak této scéně rozumíte teď, po přečtení dalších básní?
- Proč vypravěč „couvnul“?
- Co během plavby mořeplavci skutečně objevují?
- Dá se během poznávání světa ztratit jistota o sobě samém?

Metodická poznámka pro učitele

Návrat k úvodní básni je důležitý, protože po četbě dalších textů získává její závěr nový význam. Žáci už během předchozích aktivit pracovali s motivy rozpadu map, chaosu, nejistoty, ztráty orientace nebo nemožnosti svět plně poznat a ovládnout. Motiv zrcadlení se proto nyní může ukázat jako jedna z hlavních metafor celé lekce: mořeplavci během cesty neobjevují pouze nové světy, ale zároveň narážejí na vlastní nejistotu, omezenost a proměnu sebe sama.

Aktivita 2 – Motivická mapa (4 minuty)

Společná práce

Učitel napíše doprostřed tabule klíčové slovo:

PLAVBA

Žáci postupně doplňují:

- opakující se motivy,
- obrazy,
- pocity,
- nebo klíčová slova, která se v básních objevovala.

Možné okruhy

Nejistota, mapa, ztráta, moře, jazyk, hranice, chaos, objevování, tvář, návrat, cizost, mlčení, identita, moc, strach, svět, nemožnost porozumění.

Metodická poznámka pro učitele

Cílem aktivity není vytvořit pouze seznam motivů, ale zachytit vztahy mezi nimi a ukázat, jak se jednotlivé obrazy a významy mezi básněmi vracejí a proměňují. Hruškovy texty fungují spíše jako síť propojených motivů než jako jednotlivé izolované básně.

Učitel může:

- spojovat pojmy,
- vytvářet mezi nimi vztahy,
- upozorňovat na protiklady,
- nebo sledovat, jak se během plavby postupně proměňuje vztah člověka ke světu, jistotě a poznání.

Možné zpracování motivické mapy č. 1 – protiklady a napětí

Jednou z možností je rozdělit mapu do dvou protikladných pólů, které ukazují napětí mezi touhou po poznání a postupnou ztrátou jistoty.

Například:

Touha po poznání	Ztráta jistoty
mapy	chaos
objevování	nemožnost objevit
měření	nejistota
jazyk	mlčení
hranice	neuchopitelnost
návrat	proměna
svět	vlastní tvář

Metodická poznámka

Toto uspořádání může žákům pomoci uvědomit si, jak Hruška v básních postupně narušuje představu, že svět lze bezpečně poznat, pojmenovat a ovládnout.

Možné zpracování motivické mapy č. 2 – proměna plavby

Další možností je vytvořit mapu jako postupný řetězec proměny:

→ nejistota

- „kde jsme“
- rozpad map
- ztracený deník
- mlčení přístrojů
- nemožnost určit směr

↓

→ ztráta jistoty

- svět „nelze objevit“
- nic „neposlouchalo“
- rozpad evropského řádu
- hranice nefungují

↓

→ člověk a poznání

- touha objevovat
- potřeba pojmenovat svět
- mapy, měření, jazyky
- snaha získat kontrolu

↓

→ selhání poznání

- chaos
- cizost
- nemožnost porozumění
- rozpad smyslu
- „Kdo nám uvěří?“

↓

→ konfrontace se sebou samým

- zrcadla
- „Spatřil jsem svou tvář“
- proměna člověka
- návrat „z opačné strany“

↓

→ identita

- „jak stejní jsme“
- změna cestou
- hranice mezi známým a cizím
- člověk objevuje vlastní omezenost

Metodická poznámka

Tento typ mapy umožňuje sledovat, jak se v básních postupně proměňuje význam plavby — od touhy po poznání až ke konfrontaci člověka s vlastní nejistotou a omezeností.

Aktivita 3 – Závěrečná reflexe (3 minuty)

Individuální reflexe – dokončení věty

Žáci samostatně pracují s reflexivním pracovním listem, ve kterém dokončují jednu z nabízených vět. Instrukce pro žáky jsou součástí samostatného dokumentu.

Cílem reflexe je:

- vrátit se k hlavním motivům celé lekce,
- propojit jednotlivé básně do společného interpretačního celku,
- a formulovat vlastní porozumění tomu, jak básně zachycují poznávání světa, nejistotu a proměnu člověka během cesty.

Žáci by měli ve svých odpovědích:

- navazovat na konkrétní obrazy nebo verše,
- pojmenovat, co je během četby nejvíce zaujalo nebo znepokojilo,
- a pokusit se zachytit, jaký obraz člověka a světa podle nich básně vytvářejí.

Metodická poznámka pro učitele

Reflexe nesměruje k jediné „správné“ interpretaci. Důležitější než interpretační přesnost je schopnost formulovat vlastní čtenářskou zkušenost a propojit ji s konkrétními místy v textu. Některé odpovědi mohou být více osobní, jiné abstraktnější nebo filozofičtější — všechny tyto polohy jsou legitimní, pokud vycházejí z práce s básněmi.

Závěrečný interpretační moment

Učitel může lekci uzavřít například těmito slovy:

„Hruškovy básně neukazují objevování světa jako triumf a vítězství. Spíš zachycují okamžik, kdy člověk během cesty postupně ztrácí jistotu, že svět lze úplně pochopit, pojmenovat nebo ovládnout. A možná právě tehdy začne objevovat něco podstatného sám o sobě.“

Metodická poznámka pro učitele

Závěr lekce by neměl působit jako definitivní „vysvětlení“ básní, ale spíše jako shrnutí hlavní interpretační linie, ke které žáci během hodiny společně dospívali. Důležité je ponechat prostor pro otevřenost textů a pro vědomí, že jednotlivé básně mohou vyvolávat různé interpretační akcenty a otázky.

Vítr přes celý den.

Lod' se převážila a naklonila.
Sešel jsem s lampou do skladu věcí
určených k obchodování.
Sukno.

Červené čepice,
po kterých v nových světech
tak snadno ztrácejí hlavu.

Korále, karty.

Bedny se zrcátky se překotily.
Spatřil jsem svou tvář,
spatřil jsem svou tvář,
spatřil jsem svou tvář tolikrát,
až jsem couvnul.

Navečer se objevila pevnina.

Včera se utopil deník.

Rozevřel se na hladině jako
leknín
a pomalu propadal
do hlubiny moře.
Obsahoval všechny zeměpisné délky,
jména ostrovů,
na nichž náčelníci slíbili věrnost.
Obsahoval záznamy o tom,
co na lodi zbývá.
Údaje o trestech.
Základní slova v domorodých jazycích,
jak se řekne slunce,
odevzdat nůž,
žena, muž,
neboj se.
Kdo nám uvěří?

Dny nezačínaly ani nekončily,
Beztvaré se hroutily jeden do druhého.
Šetřili jsme vodou, pohyby a slovy.
Nejvíce vysilovaly hádky o směr plavby.
Naše lodě tíží
titěrné kuličky pepře,
dělové koule,
co se za bouřek samy vydávají na cestu podpalubím,
hedvábí na ženské šaty,
už teď nasáklé představami mužů,
láhve brandy
svítící korkem.
Z roztrženého pytle s dopisy
se sype bílé ticho.

Odpoledne jsme vystoupili
na podivném ostrově.
Všechno se nás týkalo.
Nevěděli jsme si rady a žádnou nepotřebovali.
Nic nás neposlouchalo,
nebylo propojeno smyslem
a procházelo kolem.
Poprvé jsem měl pocit,
že svět nelze objevit.

Velký spor,
zda pohrbívat tváří ke dnu, či k hladině.
Našli se takoví,
kteří uprostřed oceánu krvácejícími dásněmi tvrdili,
že dokážou pouhým okem rozeznat
španělské vody od portugalských.
Horečka kreslila v mapách.
Nesnesitelná nejistota,
kde jsme.
Astroláb, kamal,
soustředěné mlčení měřících přístrojů.
Vědí víc,
než na co se jich ptáme.

Před polednem
nechal kapitán nastoupit všechny
zbývající.
Piliny prochcané krysami
si každý cpal do kapes,
aby nepřišel o oběd.
Po salvě bylo oznámeno,
že jsme právě překročili papežskou čáru
dělicí svět.
Našli se takoví,
kteří okamžitě pocítili úlevu.

Málem jsme přišli o hlavní stěžeň.

Je-li nám dáno
vrátit se z opačné strany tam,
odkud jsme před lety vypluli –
podle čeho nás poznají,
změněné cestou k nepoznání?
A poznají-li nás
právě podlé té vepsané cesty –
co jim řekneme?
Nedovedete si ani představit,
jak stejní jsme,
jak stejní jsme,
když se teď vracíme z opačné strany...

K zešílení stejní
sestoupíme nakonec na přístavní molo
a pomalu zamíříme
k Panně Marii Sněžné.

Instrukce pro expertní skupiny

Každá expertní skupina pracuje s jednou básní.

Vaším úkolem není báseň pouze „vysvětlit“, ale pokusit se porozumět tomu:

- jaký obraz plavby vytváří,
- co říká o člověku a poznávání světa,
- a co přidává k celkovému obrazu celé plavby.

Nejprve si báseň společně přečtete a označte místa:

- která vás překvapila,
- znepokojila,
- nebo vám připadají významná.

Poté společně promyslete následující otázky:

1. Jaký obraz plavby nebo objevování báseň vytváří?

- Je plavba zobrazena jako dobrodružství, chaos, hledání, nejistota...?
- Jak na vás svět v básni působí?

2. Co se v básni ztrácí, rozpadá nebo přestává být jisté?

- Co mořeplavci přestávají chápat nebo ovládat?
- Kde se objevuje nejistota, chaos nebo ztráta orientace?

3. Jak báseň zachycuje vztah člověka ke světu?

- Působí člověk jako někdo, kdo svět ovládá?
- Nebo spíš jako někdo, kdo světu nerozumí?

4. Vyberte 2–3 klíčové verše nebo obrazy.

Do tabulky запиšte konkrétní verš nebo obraz a krátké vysvětlení, proč je podle vás důležitý.

Klíčový obraz / verš

Co podle vás znamená?

5. Co vaše báseň přidává k celkovému obrazu plavby?

Zkuste jednou nebo dvěma větami shrnout:

- co je pro vaši báseň nejdůležitější,
- a co by si z ní ostatní skupiny měly odnést.

Na závěr si připravte krátké představení básně pro svou domovskou skupinu:

- shrňte hlavní interpretační myšlenku,
- přečtete vybrané verše,
- a vysvětlíte, proč jsou podle vás důležité.

Instrukce pro domovské skupiny

Každý člen skupiny nejprve stručně představí svou báseň:

- přečte 1–2 důležité verše,
- shrne, co podle jeho expertní skupiny báseň říká o plavbě, člověku nebo poznávání světa,
- a vysvětlí, které motivy nebo obrazy považují za nejdůležitější.

Poté společně hledejte:

- co mají všechny básně společné,
- jak se v nich proměňuje obraz plavby,
- co se během cesty postupně ztrácí nebo rozpadá,
- a jaký obraz člověka a světa básně vytvářejí.

Výstupem vaší práce bude společná motivická mapa.

Doprostřed napište slovo **PLAVBA** a kolem něj zapisujte:

- opakující se motivy,
- důležité obrazy,
- pocity,
- nebo klíčová slova, která se v básních objevují.

Mezi jednotlivými pojmy se snažte vytvářet vztahy:

- co spolu souvisí,
- co je v protikladu,
- co se během plavby proměňuje,
- nebo co z čeho vychází.

Můžete pracovat například s pojmy plavba, nejistota, mapa, svět, jazyk, chaos, hranice, identita, objevování, návrat, cizost, mlčení, moc, strach, nemožnost porozumění.

Cílem není vytvořit „správnou“ mapu, ale společně zachytit, jaký obraz člověka, světa a poznávání jednotlivé básně dohromady vytvářejí.

Individuální reflexe – dokončení věty

Vyberte si jednu z následujících vět a samostatně ji dokončete:

- Tyto básně podle mě ukazují, že...
- Nejvíc mě překvapilo, že...
- Plavba v těchto básních není jen...
- Člověk během poznávání světa...
- Svět v těchto básních působí...

Pište alespoň 3–5 vět. Snažte se:

- navázat na konkrétní obrazy nebo verše z básní,
- pojmenovat, co vás během četby nejvíc zaujalo nebo znepokojilo,
- a zachytit, jakému obrazu člověka nebo světa podle vás básně směřují.

Nejde o „správnou interpretaci“, ale o pokus formulovat vlastní porozumění textům a jejich společným motivům.

This image shows a single sheet of white paper with horizontal ruling lines. The lines are evenly spaced and run across the width of the page. There are no margins, text, or other markings on the paper.